

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií Brno

**Výchovné metody policisty ČR jako protiváha represivního
postavení Policie ČR**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Jiří Souček**

**Vypracoval:
Karel Valenta**

Brno 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výchovné metody policisty ČR jako protiváha represivního postavení Policie ČR“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 20. 2. 2007

.....
Karel Valenta

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Součkovi za osobní přístup a neformální kontakt, který mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat paní Ing. Heleně Vaingatové za pomoc při sběru odborné literatury, ze které jsem čerpal. Manželce za trpělivost a toleranci.

OBSAH

Úvod	2
1. Policie ČR, pojetí, rozvoj a úkoly	4
1.1 Historie ministerstva vnitra	4
1.2 Postavení policie v České republice	6
1.3 Dílčí závěr	8
2. Základní schopnosti a dovednosti policisty	9
2.1 Profesní příprava	9
2.2 Etika, profesní etika	11
2.3 Komunikace	13
2.4 Dílčí závěr	17
3. Psychologická příprava a působení	18
3.1 Emoční zátěž, struktura osobnosti	18
3.2 Psychická zátěž, mechanismy psychické regulace	20
3.3 Výchovné působení policisty ČR	22
3.4 Dílčí závěr	23
4. Preventivní činnost Policie ČR	24
4.1 Community policing	24
4.2 Prevence a konkrétní příklady spolupráce, pedagogika volného času	27
4.3 Obraz Policie ČR	32
4.4 Dílčí závěr	33
Závěr	35
Resumé	37
Anotace	38
Literatura a prameny	39
Přílohy	40

Úvod

Jak z názvu bakalářské práce vyplývá, stojí zde v opozici, popřípadě protiváze dva problémy, týkající se práce Policie ČR, jednotlivých policistů a dotčené veřejnosti i konkrétních osob. Zadání tématu vychází i z historických souvislostí a historie ministerstva vnitra od vzniku Československé republiky, odráží několik mezníků ve vývoji práce policie včetně roku 1989, který je významným předělem v práci Policie ČR i jednotlivých policistů. Od této doby se původně přísně represivní složka státní moci pomalu, ale postupně mění, a výchovným metodám a zejména prevenci je věnována zvýšená pozornost. Ale zákon o policii dle mého názoru je stále striktně veden v represivních kolejích.

Represivní postavení Policie ČR je jednoznačně dáno, vymezeno zákonem, má přesné určení a je definováno. Samotná Policie ČR je i jednoznačně úkolována. Ale výchovné metody policisty nejsou, dle mého názoru a zatím dostupných pramenů jednoznačně definovány. Pokusil bych se v této bakalářské práci zejména poukázat na to, že aby mohl policista na někoho výchovně působit, musí toho být především schopen, a tudíž i připraven. Chtěl bych se dotknout procesu přípravy, výchovy a vzdělávání policistů. Dále jejich psychologické přípravy, formování osobnosti, reakcí na stresy, schopnost komunikace a dále se zmínit o struktuře osobnosti dobře připraveného a schopného policisty. Nedílnou složkou je i etika policejní práce, zakotvená v *Etickém kodexu Policie ČR*, rozvíjení schopností a dovedností. Důležitou součástí je i prevence v policejní práci, a to nejen schopnosti jednotlivce, ale i fungování systému prevence v rámci Policie ČR a Ministerstva vnitra ČR.

Výchovné metody a jejich používání spočívají rovněž ve značné míře ve schopnosti empatie k lidem, na které chceme, nebo musíme působit. Zde vidím význam sociální pedagogiky a zároveň její spojitost s výchovnými metodami. Vzdělání v tomto oboru je dle mého názoru velkým přínosem pro práci policisty, a to nejenom pro přímý výkon, ale i řídicí činnost a následné působení a komunikaci s podřízenými policisty. Přímou souvislost sociální pedagogiky a jejího studia již zkušenými policisty vidím zejména pro pracovníky kriminální služby a vyšetřování, kteří pracují a zabývají se mládeží, která je buď ve fázi ještě primární prevence, nebo s narušenou mládeží a s tím spojeným bojem se sociálně- patologickými jevy.

Cílem bakalářské práce bude zhodnotit, do jaké míry mohou výchovné metody policisty stát v rovnováze proti represivnímu postavení Policie ČR, zda má policie snahu prosazovat tyto metody a zda se vůbec snaží o vyvážený přístup nebo jej dosáhnout. Jak je policie nápomocna jako celek, zda nespolehá jen na dané preventivní programy Ministerstva vnitra

ČR. Zda je příprava policistů dostatečná a lze jejími výchovnými metodami ovlivnit práci jednotlivého policisty tak, aby byl schopen výchovného působení a odolal tlaku profesního prostředí později v přímém výkonu.

1. Policie ČR, pojetí, rozvoj, úkoly

1.1 Historie ministerstva vnitra

V úvodu bakalářské práce bych se chtěl zmínit o historii ministerstva vnitra a připomenout i některé těžkosti, které provázely policii v minulosti. Je vždy dobré se podívat zpět, protože historie se opakuje, a i když to většina z nás ví, stejně děláme mnohdy stejné chyby.

V období první republiky, tedy po vzniku samostatné Československé republiky, byl zřízen „Úřad pro správu vnitřní“. Brzy byl ale přejmenován na ministerstvo vnitra a převzal v plném rozsahu agendu bývalého c. k. ministerstva vnitra. Kromě toho řešilo problematiku četnictva, otázky státního občanství a pasů, přistěhovalectví a vystěhovalectví, odškodňování obyvatel poškozených válkou apod.

Základní organizační schéma ministerstva, které se utvářelo v letech 1919 až 1920, v podstatě vycházelo ze vzoru bývalého místodržitelství. Sestávalo se s prezidia, jednotlivých odborů, oddělení a pomocných úřadů. Jediná podstatná reorganizace proběhla v roce 1928. Do organizační struktury byl začleněn i generální velitel četnictva, a do jeho kompetence spadaly nejen záležitosti četnictva a policie, nýbrž i problematika tehdejšího hasičstva. Prvním ministrem vnitra byl agrární politik Antonín Švehla.

Období první republiky má většina z nás spojena s bezchybným fungováním policie v Československu, i já jsem měl tuto představu. Bohužel realita byla trochu jiná.

Do začátku třicátých let prožila poválečná a porevoluční Praha strmý vývoj z tichého města v metropoli státu a velkoměsto, které trápil vzrůst kriminality jako jev pocíťovaný po celém světě. Kriminalita v té době stoupala neúměrně s počtem obyvatelstva a tehdejší policie měla před sebou i mnohem větší úkol než stíhat delikty - zabraňovat jim a působit preventivně. V této době měla Praha okolo 780 000 obyvatel, a i tehdy si uměl každý zodpovědný pracovník představit, co to znamená pátrat po neznámém pachateli. Ročně bylo podáno okolo jedenácti a půl tisíce trestních oznámení na neznámé pachatele, vydáno přes čtyři a půl tisíce zatykačů a pátranek, pátralo se po 16 000 případech. Na to měla Praha šest konceptních úředníků a asi 80 civilních strážníků – detektivů. Ti se štváli ve dne v noci, svátek nesvátek, za jakýmsi fantomem služby. Přitom prostá násobilka dokazovala, že v průměru čtrnáct set nových případů za měsíc nemůže 80 detektivů realizovat. To se policii samozřejmě nevyplácelo, protože tito kvalifikovaní lidé utíkali do jiných resortů.

Každá pražská čtvrť měla přidělené detektivy, kteří byli odpovědní za pořádek a hlavně za informovanost policie o té které části a kriminalitě v ní. Důležitá byla místní znalost v rámci celé oblasti. Kromě toho bylo detektivům svěřeno vyšetřování všech trestných činů a všech udání, které měly původ v jejich okrsku. Jen při pátrání v případech vražd, nebo vyloupených pokladen jim pomáhali detektivové ze speciálních sekcí. Z detektivů, kteří byli přiděleni do jednotlivých čtvrtí, se ještě navíc sestavovala tzv. denní hotovost. Ve dvou směnách každý den byli v pohotovosti na bezpečnostním oddělení policejního ředitelství čtyři detektivové pro neočekávané větší případy.

Existoval ještě jeden zajímavý institut. Ráno a v poledne probíhalo na bezpečnostním oddělení tzv. „čtení“. Z každého „rajonu“ musel být přítomen alespoň jeden detektiv, protože čtení bylo vlastně základem pátrací služby. Šéf bezpečnostní služby předčítal trestní oznámení, přiděloval případy podle místní příslušnosti a přijímal hlášení o výsledcích aktuálního pátrání. Důležitá byla u těchto setkání i výměna informací mezi detektivy, protože různé případy spolu souvisely. Metoda se osvědčovala zejména při hledání pachatelů podle popisu osoby nebo způsobu spáchání trestného činu. Informace se stávala majetkem všech. Na druhé straně to znamenalo, že z každé pražské čtvrti ubýlo na půl dne po jednom detektivu, protože měli k dispozici pouze tramvaj a nohy.

Bezpečnostní oddělení – IV. Oddělení policejního ředitelství (v literatuře „pražská čtyřka“) byl úřad, jenž okolo sebe soustřeďoval kriminální agendu a stížnosti veřejnosti nespokojené s ochranou majetku a životů v Praze. Mělo 142 pracovních míst, z čehož muselo obsadit místa šéfa a jeho zástupce, místa referentů, protokol, trestní rejstřík, oddělení ztrát a nálezů, výpravnu, desinfekční stanici, Všeobecnou kriminální ústřednu, oddělení pro pátrání po nezvěstných a identifikaci mrtvých, oddělení pro zkoumání písma, sbírku podobizen, oddělení zpráv, pro potírání padělků platidel, železniční, poštovní ochrany pokladen, protikapsářské, oddělení pro stíhání neznámých pachatelů a okresní čtyry. Vzhledem k tomu, že nebyla speciální četa pro pátrání po vražích, zpohotovilo se všechno mužstvo do té doby, než se případ rozhodl. Jak je vidět, i na začátku třicátých let měla policie problémy, které se jí nepodařilo řešit ani přes interpelace v parlamentě.

A sociální jistoty? Absolvent obecné a měšťanské školy, bývalý poddůstojník, absolvoval šestiměsíční kurz. Podle délky vojenské služby se stal čekatelem na plných pět let. Službu vykonával v plném rozsahu za 650 korun měsíčně. V této době neměl žádnou ochranu, ani penzijní, ani invalidní. Stal-li se nezpůsobilým ke službě např. kvůli zranění, byl léčen na útraty léčebného fondu a potom s měsíční výpovědí propuštěn. Finanční poměry však nebyly o mnoho lepší ani s definitivou. V Praze byly ztíženy ještě výjimečnými předpisy,

jež platily pro tuto kategorii státních zaměstnanců. Strážník byl povinen bydlet pokud možno blízko strážnice, třináct dní byl po 24 hodinách v měsíci ve službě, a kromě toho musel být kdykoliv k dispozici pro asistence a pohotovosti a zároveň se musel zúčastňovat cvičení, kurzů a škol.

Mnichovská dohoda, a poté nacistická okupace v březnu 1939, i události pozdějších let, významně ovlivnily organizaci a působnost ministerstva vnitra. Odtržení pohraničních území v roce 1938, okupace Čech a Moravy, zřízení protektorátu, vznik Slovenského štátu a převzetí některých funkcí bezpečnostního aparátu říšskoněmeckými policejními orgány v roce 1939 znamenaly zásahy do politické a bezpečnostní správy tak závažné, že to nemohlo kompetence a organizační strukturu ministerstva neovlivnit.

K nejpodstatnějším změnám došlo v únoru 1942, kdy proběhla tzv. Heydrichova reorganizace. Vnitro se rozčlenilo na dvanáct sekcí a bezpečnostní složky na dvě organické součásti – pro protektorátní uniformovanou policii a pro protektorátní neuniformovanou policii. První složka zahrnovala četnictvo, uniformovanou vládní policii, uniformovanou obecní policii a požární policii. V druhé složce byla zařazena vládní kriminální policie a obecní kriminální policie a v této podobě setrvalo vnitro až do května roku 1945.

Poté v rámci nové, tzv. prozatímní vlády, sestavené ještě před koncem druhé světové války, byl do funkce ministra vnitra jmenován Václav Nosek. Ke 30. červnu 1945 byla zrušena stávající policie a byl zřízen jednotný Sbor národní bezpečnosti.

Dalším důležitým momentem v historii této instituce byl rok 1968, kdy byla Ústavním zákonem č. 143 zřízena Československá federace. V návaznosti vzniklo Federální ministerstvo vnitra a dvě ministerstva republiková. Dne 31. prosince 1992 zaniklo v souvislosti s rozpadem federace i Federální ministerstvo vnitra. Na našem území jeho působnost v plném rozsahu převzalo Ministerstvo vnitra České republiky. ⁽¹⁷⁾

1.2 Postavení policie v České republice

Policie ČR jako represivní složka státní moci je zakotvena v zákoně č.283/1991 Sb. O Policii České republiky. V tomto zákoně je upravena převážná část služební činnosti policie ve znění pozdějších předpisů. Regulativní funkce zmiňované právní úpravy poté spočívá v tom, že vymezuje práva a povinnosti policie a občanů v oblasti realizace bezpečnostní politiky státu.

Úkoly Policie ČR jsou striktně vymezeny.

§ 2 Úkoly policie

(1) Policie plní tyto úkoly:

- a) chrání bezpečnost osob a majetku
- b) spolupůsobí při zajišťování veřejného pořádku, a byl-li porušen, činí opatření k jeho obnovení
- c) vede boj proti terorismu
- d) odhaluje trestné činy a zjišťuje jejich pachatele
- e) koná vyšetřování o trestných činech
- f) zajišťuje ochranu státních hranic ve vymezeném rozsahu
- g) zajišťuje ochranu ústavních činitelů České republiky a bezpečnost chráněných osob, kterým při pobytu na území České republiky poskytována osobní ochrana podle mezinárodních dohod
- h) zajišťuje ochranu zastupitelských úřadů, ochranu sídelních objektů Parlamentu, pokud zákon nestanoví jinak, prezidenta republiky, Ústavního soudu, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva vnitra a dalších objektů zvláštního významu pro vnitřní pořádek a bezpečnost, které určí vláda na návrh ministra vnitra, rovněž zajišťuje ochranu objektů, pro které tato ochrana vyplývá z mezinárodní dohody, kterou je republika vázána,
- i) dohlíží na bezpečnost a plynulost silničního provozu a spolupůsobí při jeho řízení,
- j) odhaluje přestupky
- k) projednává přestupky, pokud tak stanoví zvláštní zákon,
- l) vede evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů,
- m) vyhledává celostátní pátrání, přitom je oprávněna zveřejňovat údaje nezbytné k identifikaci hledaných osob,
- n) na základě vyznění orgány Vězeňské služby České republiky provádí úkony související s bezprostředním pronásledováním osob, které uprchly z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody,
- o) zadržuje svěřence s nařízenou ústavní nebo uloženou ochrannou výchovou, kteří jsou na útěku, a spolupůsobí při jejich vyhledávání,
- p) zajišťuje pohotovostní ochranu jaderných zařízení, které určí vláda České republiky, a podílí se na fyzické ochraně jaderného materiálu při jeho přepravě podle zvláštního zákona

q) kontroluje doklady o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla podle zvláštního právního předpisu.

(2) Policie plní též úkoly státní správy, pokud to stanoví zvláštní zákon

(3) Policie plní rovněž úkoly při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku, které jí ukládají příslušné orgány obcí za podmínek stanovených zvláštními předpisy.

(4) Úkol odhalovat a prověřovat skutečnosti, nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jehož pachatelem je policista a zjišťovat pachatele plní postupem podle trestního řádu útvar ministerstva pro inspekční činnost (dále jen útvar inspekce), přímo řízený ministrem vnitra (dále jen ministr). (1)

Činnost policistů v oblasti realizace bezpečnostní politiky státu je právně regulována a vymezuje vzájemné postavení policistů a ostatních subjektů v oblasti bezpečnostní politiky státu. Zároveň hovoříme i obecné formulaci zákonných povinností policistů. Navíc je odůvodněno i značnou variabilitou policejní praxe, v důsledku které zákonná úprava nemůže předvídat a konkrétně upravovat všechny jednotlivé případy. Na druhé straně však zůstává skutečností, že pouze obecná formulace jednotlivých ustanovení poskytuje policistům značně velký prostor k osobnímu uvážení v aplikační oblasti.

1.3 Dílčí závěr

V kapitole je stručně shrnuta historie ministerstva vnitra za období od r. 1918 do současnosti. Z hlediska zaměření této práce je zajímavé, že i policejní sbor ve vyzdvihovaném období první republiky měl problémy organizačního a finančního charakteru, které byly dokonce řešeny interpelacemi v parlamentu. Přesto i v této době se mezi úkoly policie včleňovala otázka prevence.

Úkoly dnešní Policie ČR jsou taxativně dány a nelze o nich velmi diskutovat, rovněž činnost policisty je právně regulována a vymezena.

2. Základní schopnosti a dovednosti policisty

2.1 Profesionální příprava

Profesionální příprava má na činnost budoucího policisty naprosto zásadní vliv. Vedle komunikačních schopností, psychologické přípravy a ztotožněním se s etickými zásadami, musí být mladý policista profesně připraven. A to je otázka několika let a nabytí mnoha zkušeností, než bude připraven zodpovědně a s rozvahou reagovat na překážky a události ve službě.

I profesionální příprava má svůj vývoj, i co se týká náročnosti. K největším změnám došlo od září 2005, kdy byla nastartována nová „Základní odborná příprava“ na nástupních školách Policie ČR. Celý pilotní program zatím sleduje a monitoruje skupina odborníků, která koncem roku 2006 vyhodnotí první výsledky. Z hlediska pedagogiky zde došlo k výrazné změně, co se týká pedagogické diagnostiky. Přechází se ke slovnímu hodnocení studentů-policistů, dochází ke změně i u závěrečných zkoušek – namísto jedné jsou nyní čtyři. Přičemž nesložení byť jen jediné znamená – nesplnil. Dalším zlepšením je průběžné hodnocení studia, kde však došlo k podstatnému přitvrzení. Mělo by to vést ke zkvalitnění nových policistů a jejich připravenosti, protože již po třech měsících bude dostatečně známo, kdo na službu u policie má schopnosti a kdo ne.

Zajímavou věc musí řešit profesionální příprava v souvislosti se zrušením povinné základní služby. Nově musel být zaveden pobyt před nástupem do školy, a to měsíční tak zvaná přednástupní praxe ve „Školním policejním středisku“ u příslušných krajských správ. Je to způsobeno právě přechodem z civilu rovnou k policii, kde bude uchazeč nosit uniformu a zacházet se zbraní. V uniformě se bude muset prostě naučit i chodit a projít pořadovou přípravou, aby poté na veřejnosti nepůsobil nevhodně nebo dokonce směšně. (14: 30-31)

Profesionální připraveností policistů chápeme takovou odbornou kvalifikaci policistů, která jim umožňuje účelně, co nejlépe využít jednak vlastní síly, vědomostí, návyků a dovedností a současně prostředků, které mají k dispozici (zákona, komunikačních dovedností, donucovacích prostředků, technických prostředků a dalších) a to zejména s taktickými dovednostmi a zkušenostmi tak, aby zvládali úspěšně plnit a dotáhnout do zdárného konce policejní zákroky, a přitom zabezpečili účinnou ochranu sebe samých.

Profesní připravenost ve svém obsahu znamená především profesionální úroveň kompetencí v následujících oblastech:

- právní
- technické
- taktické
- psychologické
- sociální a kulturní

V profesní přípravě je třeba vzít v úvahu i subjektivní činitele, které determinují výkon policisty. Řadíme k nim:

- a) **Fyzickou kapacitu** – tělesné předpoklady, zdravotní stav (psychické a duševní zdraví, neexistence patologických změn)
- b) **Odborná kapacita** – požadované vzdělání, potřebnou dobu praxe, praktické zkušenosti (vědomosti, zkušenosti, dovednosti, návyky), profesní kázeň
- c) **Intelektuální kapacita** – úroveň a struktura obecných rozumových schopností, úroveň emocionálního prožívání a úroveň sociálních schopností a kompetencí. (5: 32)

Pokud chceme hovořit o profesní přípravě nových policistů a jejich dalšímu odbornému a profesnímu růstu, bylo by dobré vymezit pojem služebního poměru, a to zejména v kontextu s některými povinnostmi a omezeními práv příslušníka.

Služební poměr je právním vztahem, v rámci nějž je upravován proces využívání pracovní síly policisty za odměnu, při plnění úkolů policie. Ze zmiňovaného vztahu vznikají policistům a státu, zastupovanému příslušnými služebními funkcionáři, vzájemně provázaná oprávnění i právní povinnosti. Rozsah přiznávaných práv a ukládání povinností se přitom zčásti liší od právní úpravy klasických pracovněprávních vztahů.

Nejvýraznější právní úpravou, a zároveň, jak se zdá, přinášející nejen kladná hodnocení, je v současné době již platný zákon č. 361/2003 Sb. O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Mezi nejvýznamnější omezení práv příslušníka policie patří zejména zákaz členství v politické straně nebo hnutí, a to ani vykonávat činnost v jejich prospěch (§ 47), dále nesmí být členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, nesmí vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu podle tohoto zákona (§ 48) . Zákaz se nevztahuje na tradičně vylučované činnosti, jako je činnost vědecká, publikační apod. Toto vše sleduje cíl, a to je nestranný výkon služby příslušníkem policie. (2)

Závěrem lze zkonstatovat, že zejména pedagogická činnost v přípravě nových policistů nabrala správný směr, a její zpřísnění včetně nových pedagogických diagnostických metod do budoucna musí přinést pozitivní efekt.

2.2 Etika, profesní etika

V této podkapitole bych se chtěl zabývat etikou a profesní etikou policisty, která výraznou měrou ovlivňuje vážnost policie v očích veřejnosti a konkrétní policista také na veřejnost skrze svou osobu působí. Policisté dostali do vínku *Etický kodex Policie ČR*, ve kterém jsou vyjádřeny principy policejní práce. Z tohoto etického kodexu bych chtěl vybrat, dle mého názoru, nejdůležitější cíle a závazky. Kromě základních cílů bych zdůraznil preventivní působení proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji, usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti. K základním hodnotám Policie ČR patří profesionalita, nestrannost, zodpovědnost, ohleduplnost a bezúhonnost. Mezi důležité závazky vůči ostatním příslušníkům policie je dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání. Jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny. V závěru *Etický kodex* doslova hovoří: *Každý příslušník Policie ČR, který jedná v souladu zákonem a Etickým kodexem PČR si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.*

Z hlediska cílů této práce, týkajícího se výchovného působení policisty, vyjímám aspekty zejména z čl. 2, kde se hovoří o personální práci a ekonomické situaci v policii. Z tohoto bohužel vyplývají i nedostatky v práci policie, zmíněné v čl. 2 písm.d, kde se hovoří o neprofesionální činnosti, neetickém chování, korupci a nesprávném postupu při vyřizování podnětů a oznámení. Tedy v souhrnu vše, co by nemělo být součástí práce policisty.

Ano, s tímto je možno souhlasit bez výhrad. Ale bohužel realita je jiná. Někdy mě připadá, že stát se chová v některých případech tak, jakoby policii vůbec nepotřeboval, nebo jen na něco a někdy. Myslím si, že to spočívá zejména ve vytváření špatných podmínek pro činnost policie jako takové. A to zejména ekonomických, ale i kariérních – viz například několikeré odložení zák. č. 361/2003 Sb. o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Nebo přímo zpochybnění autority policie v rámci nového silničního zákona a jeho bodovém systému. Jak může policista na silnici s využitím své autority a opory v zákoně dostatečně pracovat, a to i dle svého nejlepšího vědomí a svědomí a profesní etiky, když

je zákon od samého počátku platnosti zpochybňován samotnými zákonodárci? Jak se asi na druhé straně musí cítit občan, který je sankcionován např. určitým počtem bodů, když se nyní již ví, že po případné novelizaci, o které se otevřeně hovoří, by třeba dostal za stejný přestupek pouze pokutu? Vím, že se zákony musí dodržovat, tak ať je naši zákonodárci tvoří tak dlouho a zodpovědně, že o nich nebude diskutovat ani občan, ani policista a mohou být platné beze změn po mnoho let.

A k tomu všemu přistupuje hodnocení policejních sborů, které se obvykle velmi silně soustřeďují na efektivitu policejní práce a měření výkonnosti. Tato forma obecně ignoruje etický rozměr. Je potřeba, aby byla etika a kultura policejní práce více zastoupena v tomto hodnocení. Dále samotní policisté se musí orientovat v hodnotových konfliktech a rozdílech v hodnotových systémech. Změny v chování představují dlouhotrvající proces, spočívající v jasném pochopení kultury policejní práce. Lze sem zahrnout i konflikty loajality ve vztahu ke kolegům, přátelům a rodině.

Problémy, týkající se neschopnosti dosáhnout toho, co považují za spravedlivý výsledek u trestních případů, představují závažný problém. Použití „špinavých metod“ je nepochybně způsob ospravedlnění pro některé policisty, kteří přijdou do styku s lidmi, o nichž se domnívají, že jsou vinni, ale kteří nemohou být usvědčeni v rámci systému trestní spravedlnosti. Existence těchto „nehod“ může být v rozporu s předpisy, včetně principů lidských práv. (7:6-7)

A právě ochrana lidských práv patří rovněž beze sporu k základním funkcím Policie ČR, a zejména tato funkce musí být plněna jednotlivými policisty. A měla by se stát samostatnou složkou profesní etiky policejní práce. Svobodní občané očekávají od své policie mnoho. Zde stojí policie na rozhraní – chrání lidská práva a zároveň vykonává zákonné pravomoci, dané jí státní mocí ve jménu občanů, na jejich ochranu a ochranu jejich institucí. Jak si lidé více uvědomují důstojnost jednotlivce a lidských práv, pravděpodobně si budou více stěžovat a kritizovat chování policie, které by v jiné době bylo považováno za nevhodné. Tento fenomén může vést k mylnému dojmu, že policie se zhoršila, ale pozornější pohled často odhalí, že se na ni pouze kladou vyšší nároky.

Vzájemná závislost mezi občanskými a politickými právy, ekonomickými a sociálními právy je velmi přesně a specificky zřetelná na styčných bodech společnosti, kde pracuje policie. Např. pokud selhání sociální spravedlnosti vede ke zvýšení sociálního napětí, necitlivá nebo nezákonná práce policie (jinak řečeno nerespektování občanských a lidských práv) může být jiskrou, která zažehne sociální nepořádek. Práce policie je významným faktorem v pozitivním i negativním smyslu, ale jistě ne faktorem jediným, při zajištění

respektu k občanským a lidským právům. Jedním z policejních ideálů by byl stav, kdy všechny strany budou respektovat a věřit policii, poskytnou jí maximální pomoc v jejích činnostech v trestním řízení, vyšetřování trestné činnosti a udržení veřejného pořádku.(3 : 31-32)

Obecně lze tedy připustit, že ve společnosti na etiku a zejména profesní etiku bude kladen zvýšený důraz. Snad už se konečně pomalu dostáváme z onoho trochu morálního marasmu ve společnosti, kdy slušné chování a jednání je skoro považováno za slabost a neschopnost se tvrdě prosadit. Kdy prastará zásada z dob Říma – smlouvy mají být dodržovány – byla takřka výsměchem. Vyšší nároky na kvalitu ve společnosti musí jít ruku v ruce s etickým jednáním, a to všech.

2.3 Komunikace

Jak již bylo výše uvedeno, má-li policista na někoho výchovně působit, musí mít kromě všech ostatních schopností zejména schopnost komunikace. Toto může být podstatný problém v situaci, kdy je člověk perfektně připravený, vzdělaný, má potřebné zkušenosti a znalosti, ale nedokáže je uplatnit v praxi právě z důvodu toho, že nezvládá komunikaci nebo nemá rozvinutou tuto schopnost.

Obecně rozlišujeme verbální a nonverbální komunikaci, pokusil bych se komunikací zabývat z hlediska profese policisty, a to v několika rovinách.

Verbální komunikace – policista by si měl při styku s občany pozor na rychlost a tempo řeči, popřípadě hlasitost. Např. tichý hlas je obecně veřejností vnímán jako výraz pasivity, nedostatečného nebo nízkého sebevědomí.

Zabarvení hlasu – je u policisty vnímán veřejností tak, že vyjadřuje určitý postoj (např. aktivitu, pasivitu, nechuť, nezájem, nudu). Rovněž na překážku jsou plevelná slova (jak, jaksí, jako), pokašlávání, „chm, ehm“ apod. Jsou obvykle výrazem, a také jsou tak chápána, jako výraz nejistoty, rozpaků, ukazatelem nepřípravenosti, indikátory snahy získat čas, přemýšlení a bezradnosti. (5:64-68)

Neoddělitelnou součástí komunikačního procesu je **nonverbální komunikace**. Hovoříme o ní jak o řeči těla. Manifestuje se v ní: radost, úlek, strach, obavy, pocity štěstí, postoj, vztek, únava, bezradnost, aktivita, jistota, nejistota, zda hovoříme pravdu, zájem, nezájem, snaha ukázat se v lepším světle, agresivita, empatie, souhlas, nesouhlas, nadšení, povýšenost, trapnost, ironie, sarkasmus, nedůvěra, servilnost a další.

Mezi základní projevy nonverbální komunikace řadíme.

- Proxemiku (blízkost – vzdálenost)

- Posturologii (zaujetí postoje)
- Kinesteziku, gestiku (pohyby těla, rukou)
- Haptiku (tělesný kontakt)
- Mimiku (výraz tváře)
- Řeč očí (pohledy)
- Vzhled (upravenost)

A protože obecné mínění veřejnosti vyžaduje, a zároveň i očekává, že celkové vzezření osobnosti policisty bude vyjadřovat elán, optimismus, fyzickou kondici, duševní svěžest, vstřícnost, pozitivní ladění, a to naprosto přirozeně – protože přirozenost výrazu postoje, chůze a profesionalita vytváří IMAGE osobnosti. Je to rovněž výraz lidí, kteří jsou si vědomi své ceny. (5:68-69)

Další rovinou v oblasti komunikace je **komunikace s oběťmi trestných činů.**

V oblasti nonverbální komunikace – zrakový kontakt, pomocí něhož můžeme signalizovat povzbuzení a podporu. Je doporučeno policistovi navázat zrakový kontakt přirozeně se dívat do očí a neuhýbat očima při kladení otázek – zlepšuje to komunikaci.

Držení těla – vyvarovat se odklánění, nahýbání trupu směrem od oběti – naznačuje odstup, nechut' a averzi. Tyto spontánní a bezděčné prvky oběť trestného činu citlivě registruje a působí na ni nepříznivě.

Vzdálenost – optimální vzdálenost policista a oběť neexistuje. Policista by měl umožnit oběti trestného činu, aby si sama zvolila pro ni přijatelnou vzdálenost, obecně platí, že se vzrůstající vzdáleností roste i pocit oficiálnosti a neosobnosti jednání.

Verbální komunikace – kontrolovat hlasitost, rychlost, a rytmus mluveného projevu – pomalejší rytmus kladení otázek působí dojmem trpělivosti a ohleduplnosti. Aktivně naslouchat – to je pozice pozorného posluchače.

Empatické mlčení – vkládání do toku řeči v případě oběti působí spíše uklidňujícím dojmem. Oběť trestného činu bývá často zmatena a potřebuje čas k tomu, aby si srovnala myšlenky.

Osobní vyjadřování a vyjadřování pocitů – vyjadřují pocity zájmu a účasti. Policisté jsou zavázáni k nestrannosti, ale s psychologického hlediska je však rozdíl mezi nestranným a neosobním přístupem. Policista může sdělit určité pocity, kterými potvrzuje roli citlivého člověka. Výrok – „Je mi líto, co se stalo“ – nijak neporušuje zásadu nestrannosti. (6:20-22)

Ještě bych se zmínil o dalším typu komunikace s hlediska policejní práce a tou je **krizová komunikace**. Tou rozumíme navázání kontaktu v krizových, nebezpečných situacích a s osobou, která svým jednáním ohrožuje sebe nebo ostatní. A nenechme se mýlit – k prvotnímu kontaktu nedochází obvykle se specialistou – policejním vyjednávačem, může to být právě policista hlídkové služby, který přijíždí jako první na místo, kde jsou např. zadržována rukojmí, sebevražedné jednání, vynucování si splnění určitých požadavků. Tyto situace vyžadují přizvání policejního vyjednávače – a to je právě těch 15-45 minut, které jsou kritické a rizikové. Všechny zúčastněné osoby jsou pod silným stresem. Abychom se v této prvotní fázi vyhnuli vyhocení a zkomplikování situace, neděláme zásadně tyto věci:

- nic mu nenabízíme ani neslibujeme
- nelžeme
- neposíláme místo sebe mluvit s pachatelem třetí stranu – krizové vyjednávání je věcí policie
- nevybízáme pachatele k předkládání požadavků
- nepřístupujeme na výměnu rukojmí a už vůbec ne za sebe

Tolik k obecným zásadám, ke kterým samozřejmě prioritně patří rovněž zajištění vlastního bezpečí. Ale pokud již hovoříme o krizové komunikaci, musí se policista přímo vyvarovat řady dalších věcí, a tou je:

- nepoučovat
- nerozkazovat
- nezpochybňovat jeho tvrzení
- nekritizovat
- nejednat povýšenecky a arogantně
- neponižovat osobu se kterou hovoříme
- neprovokovat a nesoudit jeho jednání

Základem krizové komunikace je rovněž práce s emocemi partnera, přičemž projevy emocí si nebereme osobně. Nedovolme vlastním emocím, aby ovládly naši mysl. Závěrem ke krizové komunikaci je třeba dodat, že k osobě, s níž jednáme, přistupujeme vždy s respektem, což ale neznamená s ním souhlasit nebo schvalovat, co říká. Ale je třeba jednat slušně, bez urážek a nadřazenosti, uznávat ho jako partnera v komunikaci a dovolit mu zachovat si tvář, aby se necítil poražený a poníženy. (13)

Je třeba rozlišit i **neadekvátní způsoby komunikace**, kterých by se měl policista vyvarovat, pokud chce dojít k nějakému cíli, popřípadě na někoho výchovně působit. Jedná se zejména o tyto **základní typy**:

- a) **Destruktivní komunikace** – příznačná vzájemnou snahou podlomit pozici, rozrušit postoje, názory. Snaha skutečně „rozložit“ východiska (názory) druhého není při této formě komunikace provázena snahou o „získání partnera na svou stranu“. Nejde tedy o nějakou „přehnanou argumentaci“. Primárním motivem je pouze snaha o destrukci, nikoliv konstrukci nového, jiného, odlišného.
- b) **Autoritářská komunikace** – vychází z autokratického vnucování vlastních názorů druhému s cílem vytvořit závislost, ať již v myšlení či reálné činnosti (interakcích).
- c) **Disjunktivní komunikace** – je charakteristická „odpoutáním“ od vlastního smyslu komunikace, příznačné je zlehčování, povrchní chování, ironie apod. Je to „zdánlivá komunikace“, protože od skutečného obsahu komunikace se „odhlíží“, nevychází se ze skutečného obsahu užívaných pojmů či komuniké.
- d) **Rezistentní komunikace** – je obvykle projevem nedůvěry nebo odmítání partnera. Příjemce je pasivně rezistentní. Komuniké je vyslechnuto, ale „nezpracováno“. Komuniké není stimulem k odpovědi, činnosti, aktivitě.
- e) **Pseudokomunikace** – jde pouze o „jakoby“ komunikaci. Komunikace vyjadřuje vlastně pouze skutečnost, že komunikující jedinci se fyzicky nacházejí v blízkém integračním prostoru, ale komunikace nevyjadřuje jejich vztah, ani vývoj vztahu. Pseudokomunikace je obvykle vyvolána spíše jakýmsi sociálním tlakem než skutečným předmětem zájmu.
- f) **Nonkomunikace** – chybění komunikace při formální fyzické přítomnosti partnerů

Dále můžeme rozlišit i jiné typy komunikace:

- a) **Podrobivá** – zaměřená na zachování klidu i za cenu neustálého vyjadřování souhlasu, omlouvání a usmiřování
- b) **Kazatelská** – spojená s neustálým napomináním, kritizováním, odmítáním, vyčítáním
- c) **Chladná** – racionální, komputerní, korektní, ale bez citu, monotónní
- d) **Irelevantní** – nevěcná, odvádí pozornost jinam, ignoruje to, co dělají nebo o čem hovoří jiní

Americký filozof zabývající se též sociologickými a psychologickými aspekty komunikace John Rogers Searle (nar. 1932) rozlišuje následující **komunikační aktivity**:

- a) **Asertivní** – jejich smyslem je přesvědčit o pravdivosti, platnosti sdělovaného obsahu
- b) **Direktivní** – slouží k aktivizaci partnera, mají ho iniciovat k akci, k jednání
- c) **Příslibové** – signalizují návaznost k nějakému následnému jednání
- d) **Expresivní** – vyžadují prožívání komunikace
- e) **Deklarativní** – vypovídají o shodě mezi obsahem sdělování a realitou

Někdy bývá k ilustraci komunikace mezi dvěma lidmi užívána analogie s dorozumíváním se pomocí jednosměrné vysílačky. Při takovém spojení je třeba, aby vždy jeden z účastníků vysílal a druhý přijímal. Jinak se nedorozumí. Podobně je tomu i v případě bezprostřední mezilidské komunikace. Je třeba vždy včas „přepnout role“. Jakmile budou dva lidé jenom vysílat, hodně toho namluví, ale téměř nic si neřeknou. (12:123-125)

2.4 Dílčí závěr

O profesní přípravě a zejména o dalším vzdělávání a o její důležitosti není třeba pochybovat. Pedagogická činnost nabrala správný směr, a to zejména zkvalitnění a zpřísnění pedagogických diagnostických metod, které dle mého názoru přinesou do budoucna pozitivní efekt.

Etice a zejména profesní etice se musí věnovat potřebná pozornost. Je třeba, aby se ustoupilo od pouhého měření efektivity a výkonnosti policejní práce, a byla více zastoupena etika a kultura policejní práce v tomto hodnocení, a to až na jednotlivce.

Komunikační schopnosti lze tedy obecně vyhodnotit jako velice důležitou oblast v oblasti mezilidských vztahů, ale i ve vzdělávání a pedagogické činnosti. Protože ne každý vynikající odborník ve své oblasti je schopen například srozumitelnou a účinnou formou předávat své znalosti a zkušenosti dalším lidem. Komunikační schopnosti mají v pedagogice, a obecně ve výchovném působení, at' již na kohokoliv, nezastupitelné místo. Považuji za velký vklad, že při studiu sociální pedagogiky je věnován prostor i sociální komunikaci a jejímu významu.

3. Psychologická příprava a působení

3.1 Emoční zátěž, struktura osobnosti

Pokud bychom hovořili o výchovných metodách policisty, ten musí být obecně připraven vychovávat a být toho schopen. S tím úzce souvisí struktura jeho osobnosti. Každý nový uchazeč o práci u policie prochází psychologickým vyšetřením, které by mimo jiné mělo ukázat vhodnost uchazeče o tuto práci. Zmínil bych se v této souvislosti o některých funkčních složkách osobnosti, a tou je např. emocionalita, inteligence, vůle postoje, role a charakter.

Emocionalitu osobnosti především vyjadřuje emocionální zralost – za emocionálně zralého člověka může být považován ten, kdo je schopen kontrolovat projev svých afektů (např. ovládat svůj vztek) a kdo jedná s rozvahou a odpovědností za své činy tak, že nepodléhá okamžitému vlivu emocí vůbec. Takto by zřejmě měl vypadat ideální policista, ale jsem toho názoru, že to je zejména u mladých policistů běh na delší trať.

Inteligence je další podstatnou složkou osobnosti, rozlišujeme různé druhy inteligence. Z hlediska práce policisty bych vyzdvihl zejména *konkrétní inteligenci* (tj. chápat konkrétní problémy a operovat s objekty) a *sociální inteligenci* (tj. schopnost chápat sociální problémy, respektive i druhé lidi a poznávat je a ovlivňovat je určitými účelovými sociálními technikami). (9:299-302)

Další složkou základní struktury osobnosti je **vůle**. Její vnější projevy jsou charakterizovány jako volní vlastnosti osobnosti – např. vytrvalost, rozvážnost, rozhodnost, důslednost, cílevědomost, plánovitost, houževnatost, obezřetnost, důkladnost, zodpovědnost a zásadovost. Tyto všechny vlastnosti bychom jen uvítali u policisty, aby byl schopen řešit všechny situace, které mu služba přináší. K tomu všemu jim má sloužit psychologická příprava, která učí situace nejen zvládat, ale i navozovat a pomocí psychologie i působit. Jedna se např. o emocionální prožitky, nyní ne již obecně, ale policisty. Mohou plnit pozitivní, ale i negativní roli. V policejní praxi nejsou ani tak nezvládnutelné situace, jako nezvládnutelní lidé. Pravděpodobnost úspěchu se zvyšuje s úrovní profesních vědomostí, návyků, dovedností a zkušeností. Nenechat se trhnout citem, ale volním úsilím navodit stav funkční spolehlivosti poznávacích, senzomotorických a rozhodovacích procesů.

Emoční přepětí takřka vždy navozuje emocionalizaci občana. Pokud bychom tedy v této souvislosti měli hovořit o výchovném působení policisty, musí se zásadně vyvarovat těchto kroků:

- povýšenecká, útočná komunikace policisty
- nadřazení, nepřiměřené vystupování
- netrpělivost, projevy povýšenosti
- ponižování občana policistou
- zlehčování problémů občana
- arogance a nezájem policisty (5:44)

Naopak by při styku policisty s občany mělo předcházet emoční vyladění policisty, které souvisí se zásadou, že člověk se mnohem víc ochoten věřit a chovat se přirozeně k člověku kompetentnímu. Z toho plyne i určitý návod pro emoční vyladění a chování policisty:

- být slušný, korektní, nezaujatý, snažit se o objektivitu, dbát o dodržování zásad profesní etiky
- být ochoten naslouchat a pozorovat
- odmocnit se od profesionálních stereotypů a deformací
- nepřekročit rámec svých kompetencí a netvořit unáhlené závěry (5:98)

Charakter je poslední koncept vztahující se ke struktuře osobnosti. Jeho významovým ekvivalentem je slovo *povaha*. Termín charakter pochází z řeckého slova, které znamená vryp či „něco vtisknutého“. Důležité je rozlišení pojmu charakter v lidové řeči a v psychologii : v lidové řeči znamená normativní etické pojetí, výraz „má charakter“ zde znamená určitou morální pevnost, jejím opakem je „bezcharakternost“. V psychologii znamená charakter určitý soubor rysů osobnosti.

Obvyklé je spojování charakteru a hodnot a to ve dvojitým smyslu: 1. *charakterové vlastnosti (rysy) vyjadřují vztah k hodnotám a 2. mají také určitou pozitivní nebo negativní objektivní hodnotu (v tomto smyslu je zodpovědnost pozitivní rys a negativní rys je nezodpovědnost)*. Mylné by však bylo výlučné spojování charakteru a osobní morálky, neboť existují nepochybně morálně indiferentní charakterové vlastnosti. Příkladem je vytrvalost (nedostatek vytrvalosti je sice rys nežádoucí, ale nikoli nemorální). Charakterové rysy vůbec získávají určitý etický význam jen v kontextu, v němž vystupují – např. rozhodní, cílevědomí a rozvážní mohou být i lidé sobečtí, asociální apod. Oprávněné je však oddělování charakteru a inteligence. Velmi nadaní lidé mohou mít velmi rozdílné

a také eticky pozitivní i negativní charakterové rysy, spatřujeme-li v nich projevy osobní morálky. Nicméně nepochybně důležité je, že charakter také, i když nikoli výhradně, vyjadřuje znaky osobní morálky a jako takový je především sledován. (9:314-315)

A je samozřejmě sledován zejména u policistů, se kterými přijdou lidé do styku v osobním kontaktu. Myslím si, že zatím ten předpoklad obyčejných slušných lidí, že policisté jsou čestní a morální lidé, charakterově na výši, přetrvává. Ale těžkou ránu dostane vždy s hrubým pochybením morálního charakteru, které otřese veřejným míněním – viz nedávný prodej fotografií z místa činu sebevraždy K. Svobody. Zde na ospravedlnění a vysvětlení takového chování opravdu chybí slova.

3.2 Psychická zátěž, mechanismy psychické regulace

Dalším důležitým prvkem v práci policisty je jeho psychická připravenost. Psychická připravenost policisty představuje vnitřní pohotovost a připravenost k určitému jednání. Mobilizaci jeho sil k aktivní a efektivní činnosti. Umožňuje mu využívat získané vědomosti, zkušenosti a osobnostní kvality, zachovávat si schopnost sebekontroly při nepředvídaných těžkostech, schopnost rychle a pružně přizpůsobovat vlastní činnost novým podmínkám.

Psychická připravenost zahrnuje:

- 1) Psychickou pohotovost k plnění úkolů
- 2) Funkční spolehlivost poznávacích senzomotorických a rozhodovacích procesů
- 3) Motivačně aktivační procesy a dispozice
- 4) Psychickou odolnost

Je pro ni charakteristická aktivace všech psychických potenciál k zajištění účinné psychické regulace, chování a jednání policisty v zátěžových situacích, a to tak, aby mohl využít a uplatnit jiné (ostatní) složky své profesní a profesionální připravenosti.

Policista ve své práci musí být připraven rovněž snášet psychickou zátěž a reagovat na ni. Lze ji vymezit jako zvláštní formu odrazu situace, která se v důsledku vnitřních příčin stává ve svém celku nebo jednotlivých momentech pro člověka významnou. Je to rovněž změna psychické regulace činnosti a chování v situacích, na jejichž zvládnutí již nestačí obvyklé utvořené mechanismy psychické regulace.

Rozlišujeme tyto druhy zátěže:

- 1) **Zvýšená zátěž** – požadavky situace nepřesahují kapacitní možnosti člověka (člověk je řeší, nesehává)
- 2) **Hraniční zátěž** – kapacitní možnosti osobnosti jsou zátěží situace vyčerpány a člověk situaci může vyřešit s maximálním nasazením a úsilím a se značným procentem pravděpodobnosti selhání
- 3) **Extrémní zátěž** – požadavky situace překračují kapacitní možnosti osobnosti, vysoké procento pravděpodobnosti selhání

Člověk reaguje jako systém. S projevy psychické zátěže se setkáváme v řadě oblastí: prožívání, motorika, kognitivní funkce, volní procesy, fyziologické funkce a osobnostní vlastnosti.

Požadavky na psychickou připravenost policistů narůstají velmi rychle, je nenávratně pryč období, kdy na předním místě pro výkon funkce policisty stál požadavek domluvit se slovem a písmem, mít přiměřenou fyzickou kondici a vojenský výcvik. Změnily se výrazně zejména relace mezi nároky na fyzickou a psychickou odolnost a připravenost. Při enormně se zvyšující brutalitě pachatelů trestných činů (kteří se rekrutují ze všech věkových a sociálních skupin), jejich výrazné adaptace ve využívání nejnovějších poznatků při řízení a organizování trestné činnosti, využívání „děr“ v zákonech a jejich nedokonalosti, a ruku v ruce s tím i nejdokonalejších technických prostředků a technik provedení.

Nejvýraznější charakteristikou činnosti policisty ve výkonu je množství stresujících faktorů, představujících mimořádné požadavky na spolehlivost psychické regulace chování a jednání. Z funkční analýzy práce jednotlivých služeb policie provedené MV ČR týkajících se stresogenních faktorů na policisty vyplývají některé charakteristické zátěže. Stresory pracovního charakteru (např. nespokojenost v zaměstnání, nedostatečné materiální vybavení, tlak termínů a hrozba sankcí, nedostatek ocenění, profesní a profesionální nedostatečnost, nedostatečná seberealizace, chronické konflikty apod.). Dále se policista setkává se situacemi, které jsou výrazně stresující, a mohou vyvolat i následný posttraumatický stresový efekt.

To jsou zejména:

- akce na záchranu rukojmích
- pohled na těžká zranění
- zákroky proti agresivním skupinám
- sdělování tragické události rodině

- použití střelné zbraně se smrtícími následky
- zážitky z nasazení při katastrofách
- smrt či zranění policisty při nasazení

Z každé zátěžové situace by si měl člověk odnést poučení. Analyzovat ji, vypíchnout to, co udělal dobře, a zafixovat si, čeho se musí v budoucnu v obdobné situaci vyvarovat. Důležitým prvkem v eliminaci a odbourání stresu je zázemí. Rodina, partnerský vztah, pracovní skupina, resp. Ti, na něž se může člověk spolehnout, a s nimiž má možnost problém rozebrat (psycholog, případně nadřízený, kterému věříme). (5:49-52)

3.3 Výchovné působení policisty ČR

V této části bakalářské práce bych se chtěl trochu vymanit ze všech příkazů, zákazů, pokynů apod., které neodmyslitelně pronásledují a někdy i ztrpčují život každého policisty. Chtěl bych se trochu teoreticky zamyslet nad tím, jak by to asi vypadalo, kdyby se pro rozvíjení výchovných metod policisty dalo více prostoru, policistovi více možností, jak situaci řešit. Ne vše jen represivně, protože nadřízení chtějí hmatatelné důkazy činnosti. Zmínil bych například nový silniční zákon. Ten v sobě obsahuje řadu represivních opatření, včetně bodového hodnocení, ale jen velmi málo možností pro to, aby se policista mohl na základě okolností daného přestupku rozhodnout svobodněji, dle svého uvážení, a nebojím se to říci – i lidštěji. Na mnoho slušných lidí to může mít mnohem větší efekt, i výchovný, když dotyčný přijde domů a manželce řekne – udělal jsem přestupek, mohli jsme mít o tisíce korun méně, ale ten policista to vyřešil domluvou. A vůbec to nemusí být náznak slabosti státní moci, a i ten obraz policie by se u veřejnosti pomaloučku měnil. Nikdo samozřejmě nemůže být ideální, ale postava přísného, ale korektního policisty, který pomůže v každé situaci – to je lákavý cíl. Ale pokud se budeme u policie setkávat s tím, že instruktáž ke konkrétní službě bude probíhat stylem – večer chci mít vytrhané bloky, tak se daleko nedostaneme.

Co se týká hlídkových policistů, zatím se nejvíce k tomu, jak by jednou měla a mohla práce policie vypadat, ve které by bylo místo i na výchovné působení, se blíží nejvíce v této práci zmíněný Community policing. Ale pokud opět bude hlídková práce policistů vypadat tak, jak ji vnímá veřejnost, kdy okolo ztemnělého parku projede dvakrát za noc autohlídka,

to řadového občana určitě nemůže uklidnit a uspokojit. Bohužel policisté na základním útvaru jsou zahlceni papírováním, takže se ven mnohdy nedostanou a za chvíli rezignují na vše.

Mezi nesporně úspěšné výchovné metody patří besedy na školách, a to od těch nejmenších dětí až po střední školy. Pravděpodobně nejvíce ze všech specialistů u policie na školách působí kriminalisté, kteří pracují s mládeží, a dopravní policisté. Velice účinné jsou rovněž besedy policejními pyrotechniky. Ti působí zejména na mládež v období předsilvestrovským, kdy je třeba varovat i před zábavnou pyrotechnikou a zacházení s ní. V neposlední řadě také vysvětlují, co je to za náročnou práci reagovat na anonymní telefonáty, zejména dětí, a co to stojí za většinou zbytečné úsilí prohledat školu a přilehlé prostory.

Dále nesmíme zapomenout na výchovné působení na poli psychotropních látek, kde policisté vysvětlují a varují před účinky a následky dostupných omamných látek a před jejich dealery, kteří nám působí drze, zejména ve velkých městech, přímo u škol. A nelze rovněž pominout spolupráci školy a policie na úseku boje proti sociálně-patologickým jevům.

3.4 Dílčí závěr

Struktura osobnosti spolu se schopností snášet emoční zátěž je velmi důležitou vazbou pro činnost policisty. Vstupní psychologické vyšetření by mělo víceméně jednoznačně ukázat vhodnost uchazeče o policejní práci. Zejména ovládání vlastních emocí by mělo být základem, protože při jednání policistů s občany emoční přepětí spolehlivě vyvolá i reakci na straně občana.

Snášení psychické zátěže, a zejména aktivace všech psychických potencií k zajištění účinné psychické regulace je základem psychické připravenosti policisty. Je pravdou, že stresogenní faktory přinášejí některé typické charakteristické zátěže, a to zejména pracovního charakteru.

To vše se projevuje u přímého výchovného působení policisty, kdy se dle mého názoru dává málo prostoru pro rozvíjení výchovných metod, a rovněž je policista příliš svázán zákony a předpisy, dle kterých se musí striktně řídit, i když by mohl dle svého citu vyřešit některé přestupky domluvou.

4. Preventivní činnost Policie ČR

4.1 Community policing

„Četník se musí snažit, aby si osvojil ve svém obvodu co možno důkladnou místní a osobní znalost, neb tím se mu značně usnadní plnění služebních povinností.“

Služební instrukce pro četnictvo, 1920

Pojem Community policing se v praxi střídavě objevuje a zase mizí, aniž by mizel jeho obsah. Ten je totiž srozumitelný a pro každého policistu přijatelný – jedná se totiž o policejní práci orientovanou na službu veřejnosti. Předmětem zájmu jsou následky, které kriminalita způsobuje, vzniklé škody a potencionální hrozby. A proto o pojmu Community policing můžeme směle říci, že je to spíše filozofie než taktika nebo nějaký specifický přístup, a z hlediska práce policisty výborná výchovná metoda. Protože tato činnost nenahrazuje standardní práci policie na základních útvarech, ale doplňuje ji a významně usnadňuje.

Budou-li se policisté podle filozofie Community Policing chovat, policie bude s veřejností aktivně komunikovat a nebude se chovat pouze reaktivně – tedy vyšetřovat a řešit kriminalitu. Policisté jsou k proaktivní činnosti motivováni částečným přenesením zodpovědnosti za bezpečnou situaci v „jejich“ lokalitě. Předpokladem je však to, aby v této lokalitě působily dlouhodobě stejní policisté, aby měli dostatek času získat dobrou místní znalost a aby občané měli možnost poznat svého policistu. V tomto bych však uviděl první vážný problém, teoreticky je to vynikající věc, ale zejména v prostředí velkých měst došlo naopak k integraci policejních útvarů, a to včetně hlídkových do masivních organizací (Praha). To je přímo v rozporu s touto výše uvedenou zásadou. Rovněž sdružování policejní práce do různých center, z kterých zasahují (Brno) dle mého názoru nepřináší užitek. Občan by měl mít jistotu, že na nejbližší policejní služebně je stále někdo fyzicky přítomen a ne že je mnohdy, zejména v nočních hodinách, zcela opuštěna (viz. menší města a obce).

S tím souvisí i další věc – bezúhonný člověk přestal prakticky policisty potkávat, přestal mít přehled o tom, co vlastně dělají. Ale tento vývoj má prvopočátek v dávnější minulosti. Úzká vazba mezi policií a místními občany bývala samozřejmostí po dlouhá léta fungování všech policejních sborů na celém světě. Ve 20. století se policie začala obyčejným lidem v komunitách vzdalovat, protože se, stejně jako zločinci, specializovala. Úspěch policejní práce byl, a bohužel i v současnosti je, měřen počtem chycených a potrestaných zločinců.

Dvě specializované složky (darebáci a policisté) si vyřizovali mezi sebou svou agendu, a ostatní občané „hru“ sledovali stále z větší vzdálenosti, až se jí přestali zcela účastnit. Postupným odcizováním došlo k tomu, že policista umí komunikovat a správně jednat se zločincem, protože je k tomu vyškolen, zatímco s běžným bezúhonným občanem ne. Pak dochází k tomu, že s občanem jedná jako s darebákem, nebo vypadne z role. Rovněž tak ve vztahu policie – bezúhonný občan nastal podobný vztah odcizení. Občan ví, že ho policie chrání před největšími a nebezpečnými zločinci a že koná záslužnou činnost, ale policistu v této chvíli za svůj život uvidí málokdy nebo vůbec ne. Ale za to se setkává s policistou při špatném parkování, na silnici a na oddělení, kam přišel ohlásit vykradené auto. Setkání policista – bezúhonný občan se tím redukuje pouze na problémové kontakty. A kde tedy je místo na výchovné působení a metody policisty ČR ?

Jednou z cest by měla být právě cesta v duchu Community policing. Ačkoliv se to nezdá zejména policistům desetiletí se pohybujících ve světě darebáků, většina občanů je opravdu slušných. Jsou to lidé, kteří chtějí mít především klid. A ten spočívá v tom, že zaparkované auto najdou ráno na svém místě, že najde chatu v pořádku a po návratu do svého bytu nalezne zamčené, a ne vylomené dveře, popřípadě nepostříkanou novou omítku sprejery. Ale přitom se právě nejvíce setkává s vandalismem, krádežemi a drobnou kriminalitou, na kterou se ovšem policie obecně tváří, že vlastně o nic moc nejde a bagatelizuje ji. Ale skutečná bezpečnost a veřejný pořádek totiž nastávají ve chvíli, kdy se cítíte bezpečně tam, kde žijete. Policejní sbory, a doufejme že v budoucnosti i ten náš, vykročily na tuto zcela zapomenutou cestu, která vede vstříc občanům v duchu Community policing. Policejní práci je tady třeba chápat ve dvou rovinách – práce se závažnou kriminalitou je věcí vysoce odborné a pro veřejnost dále neviditelné policejní práce, ale běžná pořádková služba, prevence a boj se sociálně-patologickými jevy, práce s mládeží – musí být organizována a hodnocena jinak. Je třeba znovu získat důvěru a ochotu lidí se podílet na věcech veřejného pořádku. Ale sám vidím, že je to běh na dlouhou trať. I dle mého názoru, konkrétně u Policie ČR, je třeba změnit právě systém měřené efektivity. Tradiční způsoby hodnocení, zaměřené na kvantitu, objasněnost, kriminální statistiky, od nadřízených vyžadován tzv. čárkový systém – to je zjevně nedostačující. Protože pokud zde bude snaha napasovat tradiční hodnocení na nové způsoby práce, bude tato činnost devalvována. Protože čistě *teoreticky* – mohla by třeba v okrsku nastat situace, kdy policisté učiní řadu opatření, rozjedou programy prevence, budou se chovat proaktivně, budou neustále přítomni v ulicích a předejdou tím kriminalitě. Mezitím ostatní občané začnou vzorně parkovat, spolupracovat s policisty, které znají, budou si všimnout svého okolí a poklesne tím vandalismus a narušování veřejného pořádku.

Co se stane ? Z dnešního hlediska – nebude co zaznamenávat, dokumentovat, staticky vykazovat.

A hodnocení ? Práce na okrsku je buď špatná, anebo – i když je to fakticky nesmysl – zde není potřeba tolika policistů, zde se „nic neděje“. Protože měřit efektivitu něčeho, co se nestalo, je dost obtížné.

Při hodnocení práce policie by se měl brát především zřetel na postoje občanů v dané lokalitě, jak oni si představují veřejný pořádek a bezpečně vnímají své okolí. Vhodným nástrojem na měření a hodnocení efektivitu by se měly stát lokální analýzy pocitu bezpečí a ochoty občanů k účasti na prevenci kriminality a sociálně-patologických jevů. Toto se stává součástí tvorby programů prevence kriminality na místní úrovni, která obsahují i sociologická šetření. Ty se konají opakovaně a poskytují přehled o vývoji situace v konkrétní lokalitě. Nyní bych citoval ze závěru jednoho z šetření „Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst“.

Snad nejpodstatnějším opatřením pro posílení pocitu bezpečí je však fyzická přítomnost policistů na ulicích. Je to opakovaná pravda, ale skutečně – podle zkušenosti našich i zahraničních působí přítomnost policisty na ulicích uklidňujícím dojmem na usedlíky a odstrašujícím na potencionální narušitele pořádku. Předpokladem samozřejmě je, že policisté se chovají korektně, dobře komunikují s občany, pohybují se pokud možno pěšky a nepřivírají oči před jevy, které občany trápí. Policista musí být schopen vyslechnout názory usedlíků, pomoci, a pokud není pomoc v jeho kompetenci, slíbit předání podnětu svým nadřízeným. Vedoucí činitelé policie by se měli aktivně účastnit práce v místní komisi pro prevenci kriminality (nebo v komisi pro veřejný pořádek apod.) a podněty občanů (sebrané řadovými policisty i zaslané jinou cestou) předávat výkonným orgánům města. Důvěra obyvatel v policisty také stoupá, jestliže se v dané oblasti pohybují stále stejní policisté, kteří svůj okrsek velmi dobře znají a mohou si kontakty s místními dlouhodobě budovat. (15)

Ale můj osobní názor je takový, že ve velkých městech, a v malých bez zájmu vedení policie, je toto pouhou fikcí. A má to i hluboké příčiny v koncepci práce celé policie, ocenění jednotlivých policistů, zejména právě v hlídkové a pořádkové službě. Pokud stát, ale i Ministerstvo vnitra ČR neučiní razantní kroky k zajištění policistů, aby se necítili občany druhé kategorie, aby si do budoucna opět mohli začít budovat vážnost a důstojnost, zůstanou tyto programy a styly práce pouze na papírech. A pro společnost a pro práci Policie ČR nepřinesou žádný významný posun.

4.2 Prevence a konkrétní příklady spolupráce, pedagogika volného času

Pojem prevence je v resortu MV, Policie ČR a v konkrétní práci policisty zmiňován ze všech stran. Jde jen o to, aby preventivní působení jako výchovný prostředek mělo význam, opodstatnění a výsledky. Občan sice může vnímat různé programy prevence, např. kriminality, ale pokud se mu něco přihodí, jde na policejní služebnu ve své osobní tíživé životní situaci. Na důvěře v policii mu mnohdy opravdu nepřidá tísnivé prostředí a v něm nespokojený policista za psacím strojem. Odstartovaný „Projekt 1000“ – moderní služebny pro 21. století je sice slibný, pokud mu ovšem nedojdou peníze a dech. Zde si opravdu myslím, že občan ve slušném prostředí se spokojeným policistou vybaveným dobrou technikou, komunikačními schopnostmi a profesním zájmem bude pro jméno Policie ČR a spokojenost občana dělat nejvíce.

Nyní bych se vrátil zejména k pojmu prevence a strukturálnímu rozdělení. Prevence je poměrně široký pojem, i když není právním pojmem. Prevence kriminality je však také vedle represe součástí trestní politiky. Zahrnuje komplex opatření sociální prevence, situační prevence včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Cíl – omezení kriminality a jejích následků.

1. **Sociální prevence** – představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace, aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchání trestné činnosti. Je součástí sociální politiky.
2. **Situační prevence** – vychází ze skutečnosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejeftektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Je relativně levná, klade minimální nároky na personální a materiálové zabezpečení. Její účinnost je však podmíněna trváním přiměřených opatření. Na primární úrovni se prolíná s prevencí dalších sociálně-patologických jevů, k nejzávažnějším z nich patří zneužívání návykových látek.
3. **Prevence drogových závislostí** – jedná se o všestrannou péči zahrnující předcházení experimentování s drogami, nespécifickou výchovu ke zdravému životnímu stylu,

ambulantní i ústavní léčbu v indikovaných případech zneužívání drog až po rehabilitaci a resocializaci osob, které již léčením prošly a u nichž je společenský zájem udržet dosaženou abstinenci a pomoci jim k návratu do normálního života.

4. **Prevence viktimizace a pomoc obětem trestných činů** – jedná se v praxi o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá se metody sociální i situační prevence na primární, sekundární i terciární úrovni podle míry ohrožení.

Primární prevence – zaměřuje se zejména na výchovné, vzdělávací, volnočasové a osvětové a poradenské aktivity. Zvláštní pozornost je věnována pozitivnímu ovlivňování dětí a mládeže, využívání volnočasových aktivit a sportovního vyžití. (11:52-54)

Významným odvětvím, které je velmi nápomocno k efektivnímu využití volnočasových aktivit dětí, je samotná **pedagogika** a její samostatná disciplína-**pedagogika volného času**. Tato disciplína má vysokou společenskou důležitost a nároky na její vědecké základy vzrůstají.

Pedagogika volného času se zabývá:

- obsahem, formami a prostředky edukačních aktivit pro kultivaci individuálně a společensky prospěšného trávení volného času u dětí a mládeže
- činností školských a jiných zařízení, která zabezpečují edukaci ve volném čase
- teorií a výzkumem toho, jak současná mládež (respektive i jiné skupiny populace) tráví volný čas v podmínkách soudobého stavu společnosti

Poslání pedagogiky volného času má velkou preventivní funkci, a to zejména v současné situaci vyspělých zemí, se zřetelem na nevhodné chování mládeže (agresivita, delikvence, životní styl) má výchova snažící se ukázat mladým lidem vhodné formy chování a náplně trávení volného času.

V ČR slouží k realizaci rozvětvený systém školských zařízení pro výchovu mimo vyučování. Jsou to zejména školní družiny a kluby, základní umělecké školy, jazykové školy a střediska pro volný čas dětí a mládeže. Nelze však nerozlišit věkovou strukturu dětí a mládeže, na každou skupinu je třeba se zaměřit samostatně a jinak. (to se týká samozřejmě

i výchovného působení policistů, zabývajících se v rámci prevence přednáškami a besedami s dětmi).

Pro mladší děti, tj. až do věku 11 let (předpubertální) je typický široký okruh zájmů a poměrně snadná motivace.

Starší děti – 9-12 let – mají silně vyhraněné zájmy, pro skupinu nad 16 let a starší, ti už většinou nacházejí trávení volného času sami, a v případě zájmu i jako vedoucí či instruktoři mladších dětí.

Pedagogika volného času má těsné vazby s několika jinými disciplinami pedagogiky i jinými vědami – významně se prolíná se **sociální pedagogikou a sociologií výchovy**, využívá poznatků **vývojové a sociální psychologie a sociologie**. (10:96-97)

Podle mého názoru, co se týká primární prevence, je dobře fungující a podchycená volnočasová aktivita velkým přínosem pro policistu či policisty v daném okrsku nebo v menším městě, kteří mají na starosti prevenci, zejména sociálně-patologických jevů. Zde jsou výsledky nejmarkantnější. Bohužel v anonymních sídlištích velkých měst nelze mít tolik optimismu. Tím ovšem nemyslím, že je dobré na ni rezignovat.

Sekundární prevence – zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče), sociálně-patologickými jevy (drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, vandalismus, interetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčinami kriminogenních situací.

Terciární prevence – spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (pracovní uplatnění včetně rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení apod.). Jejich cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Těžiště zodpovědnosti je zejména u situační prevence na obcích, v rámci vymezených kompetencí Ministerstvo vnitra a Policie ČR. Co se týče účinnosti, nejefektivnější komplexní programy prevence jsou na místní úrovni. Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nevládních organizací. (11:54)

Odpovědnost Ministerstva vnitra ČR vyplývá z jeho postavení jako ústředního orgánu státní správy zodpovědného za veřejný pořádek a vnitřní bezpečnost. A dále konkrétní tvorba resortního programu je ministerstvu uložena usnesením vlády. Úspěch preventivních opatření je však podmíněn úzkou spoluprací jednak v rámci ministerstva, tak zejména v rámci

Policie ČR, a to se všemi typy *Preventivně informačních skupin*, Policejním prezidiem a Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, pořádkové a dopravní policie a také cizinecké a pohraniční policie. K současným resortním programům patří zejména „Prevence kriminality na místní úrovni - program Partnerství“, který napomáhá prostřednictvím státní účelové dotace k rozvoji preventivních aktivit obcí. Cílem tohoto programu je minimalizovat místní kriminogenní podmínky a pozitivně ovlivňovat pocit bezpečí občanů. S tímto úzce souvisí i tzv. Community policing, kterému byla v této práci věnována celá podkapitola.

Významnou měrou se podílí v rámci policie na prevenci a boji proti drogám *Národní protidrogová centrála* (NPC), a to zejména její skupina metodiky a prevence (SMP), která reprezentuje a zastupuje prostřednictvím lektorské, vzdělávací, metodické a publikační činnosti NPC. Mimo resort policie tato skupina participovala na vzdělávacích programech pro odbornou veřejnost, zejména vzděláváním pedagogů – školních metodiků prevence a koordinátorů prevence magistrátů, krajských a městských úřadů. Pracovníci např. v roce 2005 provedli v této oblasti celkem 31 přednášek pro 1600 posluchačů. Skupina dále spolupracovala s vládními i nevládními organizacemi a podílela se na realizaci protidrogové politiky České republiky.

V červnu 2005 byl úspěšně ukončen třetí ročník společného projektu NPC a *Preventivně informační skupiny* Okresního ředitelství Policie ČR České Budějovice **Malá policejní akademie**. Projekt, od roku 2004 akreditovaný ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, je čtyřletý a za tuto dobu se v něm vystřídá asi 3500 dětí. Program v sobě zahrnuje otázky týkajícího se šikany, záškoláctví, agresivity, náboženských sekt, gamblerství, lidských práv, protispolečenských jevů, dětské kriminality, trestního práva, alkoholové a nealkoholové toxikomanie a další. Ve školách učitelé navazují na jednotlivé výukové programy policie a dalších odborníků a s dětmi se tak pracuje průběžně po celý školní rok. Cílem je přispívat u dětí k tomu, aby si osvojovaly pozitivní sociální chování a odmítaly porušování zákona. V rámci tohoto projektu uspořádali pracovníci SMP 50 přednášek pro 500 dětí a 2 speciální semináře pro 100 učitelů. K aktivitám SMP patří i publikační činnost, zejména příprava a vydávání Bulletinu NPC, odborného čtvrtletníku určeného především pro příslušníky Policie ČR, justici a odbornou veřejnost. (13)

Jak již bylo výše uvedeno, neúspěšnější je prevence na místní úrovni., a tou by se měla intenzivně zabývat především každá místně příslušná *Preventivně informační skupina* příslušného ředitelství. Legislativně je činnost *Preventivně informačních skupin* (PIS) upravena v rámci Policie ČR závazným pokynem policejního prezidenta ze dne 3. dubna 2003, kde jsou stanoveny cíle a zohledněny i některé aspekty ovlivňující bezpečí občanů,

popř. bariéry, které vznikají mezi policií a veřejností. Zajišťují tedy zejména: akce pro veřejnost prezentující profesionalitu a činnost policie, provoz poradenské místnosti a schránek důvěry policie, poradenskou a konzultační činnost z oblasti prevence kriminality a dopravní nehodovosti a např. tématické besedy a práci se specifickými a rizikovými skupinami obyvatelstva. Mezi její činnosti patří i informování o preventivních projektech a aktivitách a pořádání tiskových konferencí a besed.

Konkrétně bych chtěl v této práci uvést příklad dopravně-preventivní akce, konané v týdnu od 16.-20. května 2005 pod názvem „Jezdíme s úsměvem“. Akci připravilo MV ČR ve spolupráci s Policií ČR. Na silnice v celé ČR se vydali společně s dopravními policisty žáci základních škol. Společně se zaměřili na úseky silnic, právě v blízkosti škol nebo na místa, kde se často pohybují děti. Policisté se zaměřili na těchto místech zejména na kontrolu rychlosti a školáci se zaměřili na odměňování řidičů. Ti, kteří se dopustili dopravního přestupku, dostali od dětí obrázek zamračeného autíčka, a řidiči, kteří se neprohřešili, dostali obrázek autíčka usměvavého. Vzájemný kontakt školáků a řidičů znamenal netradiční vzpomínku pro každého z nich, nehledě i na vzpomínku společné práce s dopravními policisty. Výsledek je zajímavý a jeho tabulku uvádím jako **přílohu č.1** bakalářské práce. (16)

Protože pracuji ve složce policie na úseku ochrany ústavních činitelů, zveřejnil bych v této práci krátké seznámení s konkrétní činností na úseku prevence a přímé spolupráce našeho útvaru se školami a školkami v regionu. Této práci se věnuje intenzivně od roku 2004 policista, zařazený na úseku dopravy, a to doprovodu zahraničních delegací. Protože pouze u této složky si děti mohou prohlédnout vůz AUDI A6 v policejní úpravě, speciální výbavou a kamerovým systémem, vyvolává to u dětí velký zájem a ochotně naslouchají i dalšímu programu. Rozhovor s kapitánem Jaroslavem Pípalem přikládám jako **přílohu č. 2** bakalářské práce.

V této práci bych přímo zmínil pouze několik nejvýznamnějších akcí za poslední období.

1. Společná akce (Policie a Záchraná služba) pro ZŠ v Klecanech, Praha-východ, která proběhla 17.května 2006. Akce se zúčastnilo více jak 100 žáků ZŠ
2. Společná akce (Ochranná služba Policie ČR, Armáda ČR, Záchraná služba), která proběhla v Třebechovicích pod Orebem. Akce se zúčastnilo cca 50 dětí z diecézní školy v Olomouci

3. 4. ročník akce „Rodinné odpoledne s Policií ČR“, která proběhla dne 10.září 2006 na Letenské pláni v Praze. Této akce se zúčastnilo cca 10 000 návštěvníků a Ochranná služba zde měla pod vedením kpt. Pípala svůj stánek včetně automobilní techniky a propagačních materiálů

V průběhu roku 2006 proběhlo zatím dalších 17 přednášek doplněných praktickými ukázkami, převážně v prostorách ZŠ a MŠ. Zde se zúčastnilo odhadem okolo 1 000 dětí.

4.3 Obraz Policie ČR

Úkoly, povinnosti a činnost policie je přesně vymezena a policie se snaží dle toho pracovat. Ovšem zcela jiný je někdy pohled médií na její činnost. Do jisté míry si za to může ovšem sama. Projevy některých policejních tiskových mluvčích, jejich vystupování, ale hlavně obsah sdělení působí v mnoha případech nevěrohodně až směšně, popřípadě informace nemá vůbec žádnou hodnotu. S tím koresponduje přísný zákaz komunikace s médií pro řadové policisty, a to i u takových banalit, jako jsou dopravní akce, dopravní nehody a jejich vyšetřování. Jestliže dojde k dopravní nehodě, přinášející velké komplikace ne například svou závažností, ale omezením či neprůjezdností komunikace, proč by příslušník dopravní policie nemohl v krátkosti sdělit přítomnému televiznímu štábu (který je tam mnohdy dříve než policie) co se stalo a na jak dlouho asi předpokládá vyšetřování. Místo toho je nucen neustále opakovat do kamery – obraťte se na tiskového mluvčího.

Ale jsme opět před problémem – i k tomuto jednání musí být policista schopen a být kompetentní. Pokud je náhle osloven novinářem nebo moderátorem sdělovacích prostředků, neměl by ho ignorovat nebo se s ním pouštět do konfliktu. Měl by mít na paměti, že v tomto okamžiku nereprezentuje pouze svou osobu, ale je reprezentantem celé policie. Slušnost a korektnost v jednání vytváří pozitivní obraz policisty v jakékoliv situaci. Neměl by se bát říci, že ke styku s masmédií nemá oprávnění, případně vysvětlit, proč není možné na otázku odpovědět. Klidně i opakovat odmítnutí. Vystupování by mělo být sebejisté a klidné, i když práce novinářů v zájmu atraktivnosti zprávy má rysy nekorektního způsobu jednání. Ale na druhou stranu - rovněž strohá odpověď „bez komentáře“ pravděpodobně nepomůže s novináři vytvořit dobré vztahy.

Měly by se podávat pravdivé a ověřené informace, stručně a sdělit jen to nejnnutnější, zásadně nenabízet nevyžádané informace. I když vím, že posléze nadřizený neoprávněný

rozhovor či informaci z místa činu většinou vyhodnotí negativně (policejní předpisy upravují, kdo může masmédiím poskytovat informace). Na druhou stranu by nemělo docházet k popření zjevných situací v důsledku obav z postihu řadového policisty. Působí to potom neprofesionálně, hloupě a směšně, jestliže popírá zjevně a jasně odvoditelné skutečnosti, jakou je například přikryté mrtvé tělo, pohřební vůz apod. Ale zároveň by měl být při poskytování informací loajální s organizací, ale to vyžaduje prakticky každý zaměstnavatel. Neventilovat subjektivně pojaté kritické připomínky a názory, dbát na upravený zevnějšek a celkovou kultivovanost chování. V dnešní době je třeba brát v úvahu i možnost skryté kamery, je třeba si uhlídat nevhodné projevy po celou dobu kontaktu s reportéry. Od policisty se očekává, že se bude chovat klidně, rozvážně, bude budit přirozený respekt a důvěru. Pokud se naruší tento předpokládaný obraz nevhodným, odmítavým, rozčileným nebo nejistým vystoupením, bude to vypadat neprofesionálně a nekompetentně. (4:32-33)

Ke špatnému obrazu policie a tím i ke ztížení práce jednotlivých příslušníků dále patří někdy přehnané zveličování přestupků, popřípadě podezření z trestné činnosti jednotlivých policistů. Jsou tomu věnovány celé reportáže a vstupy do zpravodajských relací. Oproti tomu úspěchy policie jako celku i jednotlivých útvarů při odhalování závažné trestné činnosti a zadržení nebezpečných pachatelů jsou prezentovány krátkými zprávami v tisku, popřípadě jen krátkými vstupy v televizních zprávách a relacích. V tom vidím opět nedůslednost policistů a pracovníků MV, kteří nedokáží úspěchy tzv. „prodat“ a naopak se účinněji zastat policistů, kteří jsou zatím jen podezřelí nebo je někdo obvinil z protiprávní činnosti. Mnohdy to dopadá tak, že vyjádření tiskových mluvčích bez dostatečné znalosti věci a mnohdy i citu, případně překotné postavování mimo službu policistů bez řádného prověření, situaci ještě zhorší. Tím rozhodně nechci naznačit, že bych chtěl trestnou činnost policistů nějakým způsobem skrývat nebo bránit jejich publikování. Ale informace by měla být věcná a korektní. Tomuto by určitě napomohla lepší spolupráce novinářské obce a Policie ČR jako celku.

4.4 Dílčí závěr

Mým záměrem bylo poukázat na velice zajímavý a rozměrově lidský program spolupráce mezi represivní složkou a obecnou veřejností. Tedy – jak by tento program mohl fungovat. Bohužel, pokud bych to měl vyhodnotit ze svého hlediska, je zatím na naše poměry nadčasový a obsah tohoto programu zná malá část policejního sboru. Podmínky pro jeho

rozvinutí zatím nejsou adekvátní a provedeným exkurzem v této problematice si troufám říci, že zatím není příliš životaschopným a není Policií ČR adekvátně prosazován.

U primární prevence je zejména fungující a podchycená volnočasová aktivita dětí velkým přínosem. Zde vidím nepopiratelný význam pedagogiky, a to zejména její samostatné disciplíny – pedagogiky volného času. Má vysokou společenskou důležitost.

U sekundární, a posléze i terciární prevence je velmi důležitá práce s rizikovými skupinami. Je třeba rozvíjet zejména specializovanou sociální péči a boj se sociálně patologickými jevy. Následně je významná resocializace kriminálně narušených osob, kde získání vzájemné důvěry je velmi problematické.

Významnou je i preventivní činnost *Národní protidrogové centrály* a její skupiny metodiky a prevence. Zejména bych vyzdvihl jejich aktivitu v oblasti vzdělávání pedagogů – školních metodiků prevence a koordinátorů prevence magistrátů, krajských a městských úřadů.

Mým názorem je, že po již výše zmíněném uplatnění absolventů sociální pedagogiky u kriminální služby při práci s narušenou mládeží a boji se sociálně-patologickými jevy, je práce tiskového mluvčího u policie rovněž významným uplatněním pro absolventy tohoto oboru. Ve většině, např. okresních tiskových mluvčích, je jejich práce stejně mnohdy spojována s činností „Preventivně informačních skupin“. Takže uplatnění získaných znalostí a dovedností je více než vhodné.

Závěr

Historický vývoj Československé republiky, posléze až po dnešní Českou republiku, odráží samozřejmě i existenci ministerstva vnitra, jeho činnost a postavení policejního sboru. Např. pojem prevence se již vyskytoval i v 30. letech minulého století v činnosti tehdejší policie. Ale ta spočívala spíše ve fyzické přítomnosti uniformované policie v ulicích měst a venkova. V období před rokem 1989 se sice proklamovaly preventivní programy, zejména s mládeží, co se týkalo sociálně-patologických jevů, ale převládal především důraz na represí, které byla dávana v tehdejším Sboru národní bezpečnosti přednost a byla preferována. Jsem přesvědčen, že se nedalo v této době hovořit ani o vyváženém principu mezi prevencí a represí.

Po roce 1989 nastává pomalý ústup od represivních metod, ale je to až do dnešní doby pomalá cesta. Začíná se projevovat snaha o vyvážený přístup mezi represí a prevencí, ale o výchovných metodách policisty ČR zatím nelze hovořit.

Změna nastává až v posledních několika letech, kdy u policejního sboru vystupuje do popředí vzdělávání již sloužících policistů, ale zejména příprava nových nastupujících příslušníků. Spočívá v kvalitnější profesní přípravě, nových pedagogických přístupech včetně změn v pedagogické diagnostice nástupních škol. Zvýšené požadavky na etiku a profesní etiku policejní práce.

Jedním z cílů bakalářské práce bylo zhodnotit, zda důslednou přípravou policisty a jeho pozdějším formováním v profesní přípravě, rozvíjením schopnosti komunikace a jejich typů, na základě kvalitní psychologické přípravy lze vychovat a připravit policistu k tomu, aby on sám byl vůbec schopen použití výchovných metod.

Dále byla snaha vyhodnotit přístup ministerstva vnitra a Policie ČR k preventivním programům, jejich uplatňování v praxi a umožnění jejich naplňování policisty. Podrobně je zde rozebrán teoreticky v celku kvalitní program „community policing“ a dále obraz policie v očích veřejnosti, včetně problémů spolupráce s masově sdělovacími prostředky.

Dospívám tedy k přesvědčení, že naplnění pojmu „Výchovné metody policisty jako protiváha represivnímu postavení Policie ČR“ – spíše bych se klonil k názoru, že je z obou stran vyvíjena velká snaha, ale o protiváze bych jednoznačně nehovořil. Snáze by se dalo hovořit o tom, že je nyní snaha alespoň o vyvážený přístup. Bohužel v poslední době, zejména v důsledku účinků zákona o služebním poměru služebníků bezpečnostních sborů, dochází k jisté krizi v řadách policistů, zejména nechut' vyvíjet jakoukoliv činnost nad

rámec svých povinností. Policisté mají pocit, že si jich stát neváží, a spočívá to bohužel i ve finančním ohodnocení práce policistů a ostatních členů bezpečnostních sborů.

Ale určitě do budoucna budou výchovné metody jednotlivých policistů stát ve významné protiváze represivnímu postavení Policie ČR.

Resumé

Bakalářská práce je vedena v linii vytyčení a rozvíjení výchovných metod policisty ČR, zejména získávání schopností a rozvíjení předpokladů pro tuto činnost. Jsou definovány úkoly Policie ČR jako represivního a donucovacího orgánu státu, ty jsou taxativně vyjmenovány.

V úvodu práce je věnován prostor pro historii ministerstva vnitra a práci policie od vzniku Československé republiky v roce 1918 až po současnost.

Předpoklady pro výchovné působení jsou rozebrány v jednotlivých podkapitolách. Jsou otázky etiky a profesní etiky vzhledem k policejní práci. Problémy komunikace, její používání a rozvíjení schopností komunikovat. Navazuje psychologická příprava a rozbor osobnosti, jak by měl schopný policista vypadat a působit na veřejnost, jednání v krizových situacích.

V druhé části bakalářské práce je věnována pozornost výchovnému působení policisty, jeho celkovému působení na veřejnost. Vyhodnocení, zda jsou lidé ochotni chápat tuto činnost jako protiváhu represivního postavení Policie ČR. Dopodrobna je rozebrán pojem community policing, jeho vliv a prosazování.

Dále je vyhodnocen vliv prevence a preventivních programů ministerstva vnitra obecně, jejich hlavní náplň a uplatňování v praxi. Konkrétní příklady spolupráce v rámci preventivních programů policie a dětí, přímá výchovná a preventivní činnost policisty.

V poslední podkapitole je nastíněn obraz Policie ČR, jak jej přináší masmedia i samotná policie, problematika tiskových mluvčích a komunikace se sdělovacími prostředky.

V závěru jsou zhodnoceny cíle, zda lze zmíněnými prostředky přivést policistu k výchovným metodám, zda jsou preventivní prostředky ministerstva vnitra v souladu s vytyčenými cíly a zda lze hovořit alespoň o vyváženém přístupu mezi represí a prevencí.

Anotace

V práci je stručně připomenut historický vývoj ministerstva vnitra. Rozebrán výchovný a vzdělávací proces policistů, jejich schopnosti a dovednosti uplatnit výchovné metody. Taxativně vyjmenovány úkoly Policie ČR.

Rozebrána emoční, psychická zátěž, etické problémy profese a komunikace. Podrobně rozebrán program Community policing. Zvažuje význam a místa uplatnění absolventů sociální pedagogiky v policejní práci, pomoc pedagogiky a zejména pedagogiky volného času při naplňování preventivních programů, zahrnujících zejména ochranu mládeže před sociálně patologickými jevy.

Klíčová slova.

Represe – právo, potrestání. Je používána v nezbytně nutné míře po selhání ostatních prostředků.

Profesní etika – zásadní jednání v souladu se zákonem a s morálkou společnosti i jednotlivce

Komunikace – sdělování a výměna informací, předávání informačních obsahů v rámci komunikačních systémů

Annotation

In this work there is briefly mentined historical development od Interior Ministry. Educational and pedagogical police process is also described, together with police skills and ability to apply educational methods. Tasks of police are listed enumeratively.

Emotional and mental load, proffesional ethical problems and communication is detailed, as well as community policing. In this work there is considered meaning and placement of graduates of social pedagogic; help of pedagogical study with special stress on pedagogy of leisure time during preventional programmss fulfilling, including protection of young people against pathological situations.

Keywords.

Repression - right (law), punishment. Repression is used in inevitable amount after all other means fail

Ethic in profession – consistent bahaviour in compliance with law and public and individual morale

Communication – passing and exchanging of information, passing of information contents by communication systems

Literatura a prameny

1. zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky.
2. zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.
3. BÍLEK P., DUFKOVÁ I. *Policie a lidská práva*. 2. vyd. Brno : SPŠ MV v Brně.
4. BOROVIČKOVÁ L., MÍKOVÁ A. *Komunikace*. Odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2004.
5. CVÁČEK J. *Vybrané problémy psychologie*. 1. vyd. : MV ČR, odbor vzdělávání a správy policejního školství, 2002.
6. ČÍRTKOVÁ L. *Primární viktimizace*. In manuál pro účastníky kurzu pořádaného MV ČR, odbor prevence kriminality.
7. DUFKOVÁ I., ZLÁMAL J. *Policie a profesní etika*. SPŠ MV v Praze, Praha 2003.
8. DRMOLA K., HEJMAL J. *Základní povinnosti příslušníků Policie ČR*. MV ČR, odbor vzdělávání a policejního školství, Praha 2004.
9. NAKONEČNÝ M. *Úvod do psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.
10. OURODA K. *Základy pedagogiky*. Institut mezioborových studií, Brno 2003.
11. POKORNÁ J., ZLÁMAL J. *Vybrané sociálně patologické jevy II*. MV ČR, odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2003.
12. ŘEZÁČ J. *Sociální psychologie*. 65. publikace Brno: Paido 1998. ISBN 80-85931-48-6.
13. časopis *POLICISTA* č.6/2006,včetně přílohy. MV ČR, odbor prevence kriminality, Praha. ISSN 1211-7493.
14. časopis *POLICISTA* č.5/2006,včetně přílohy. MV ČR, odbor prevence kriminality, Praha. ISSN 1211-7493.
15. <http://www.mvcr.cz/prevence/článek> Veselá M.
16. <http://www.mvcr.cz/prevence/článek> Kubalák D.
17. <http://www.mvcr.cz/ministerstvo/muzeum.html/článek> Machutová M.

Přílohy

Příloha č. 1

Výsledky dopravně preventivní akce – *Jezdíme s úsměvem*, konané v termínu 16.-20.5.2005. Společná akce policistů a dětí, která rozdávala zamračená a usměvavá autíčka dle toho, zda se řidiči dopustili dopravního přestupku či nikoliv.

děti	3033
policisté	553
počet kontrolovaných aut	5690
nejvyšší naměřená rychlost	113
podnapilí	5
správní řízení	16
zamračená autíčka	2031
usměvavá autíčka	3585
pokuty celkem	479

Příloha č. 2

Rozhovor s kpt. Jaroslavem Pípalem z Úřadu pro ochranu ústavních činitelů Policie ČR

1. Na jakou věkovou kategorii se zvláště zaměřujete ?

Jde zejména o nejmladší generaci, děti v předškolním věku a školáky od prvních do pátých tříd.

2. Proč se zaměřujete právě na tuto skupinu, a ne na odrostlejší generaci dětí ?

Protože si myslím, že je velmi důležitá právě ta drobnější, počáteční forma prevence, zejména v oblasti bezpečného pohybu na cestách do školy, při hrách v parcích a na dětských hřištích. Upozorňovat na různá nebezpečí a poskytovat rady, jak se chovat k cizím lidem, zejména na těchto místech. A potom, což musím přiznat, těší mě práce s dětmi, které jsou v tomto věku velmi vnímavé a ovlivnitelné, policista je jim mnohdy vzorem.

3. To jsme stále ještě u velmi obecných forem prevence. Lze se již u takto malých dětí zaměřit konkrétněji, tím nyní nemyslím bezpečnost silničního provozu ?

Ale určitě, jedná se zejména o nálezy a manipulace s nebezpečnými předměty. A nemusím hned myslet na nevybuchlou municí z války, ale například na nevybuchlou a pohozenou zábavnou pyrotechniku. A s tím souvisí i nálezy jehel a materiálu, kteří používají drogově závislí lidé. Opravdu nechápu, jak může na dětském hřišti někdo pohodit použitou stříkačku, ale je to bohužel realita. A další způsob, kterým děti někdy vážně zraní sebe nebo jiné, jsou takzvané „hračky“, protože osobně bych tento termín nikdy nepoužil. Jedná se o napodobeniny střelných zbraní na plastové kuličky.

4. A když už jsem se zmínil o bezpečnosti v dopravě, ta je Vám určitě blízká, denně jste v provozu na silnicích.

Bylo by nošením dříví do lesa hovořit o následcích špatného chování dětí a malých cyklistů na silnicích, jsou to smutné tragedie. Ale nelze polevit ve výchově dětí v dopravě, ať již jsou to přímé ukázky a cvičení na dopravních hřištích, tak učebnách nebo v terénu. Vysvětlování nedostatků na místě od uniformovaného policisty vede k lepšímu zapamatování a posléze snad v běžném provozu, když uvidí policistu na ulicích, si na to vzpomene, popřípadě si nedovolí běhat na červenou po přechodu. A pořádání různých soutěží je zpestřením i přednášek na dětských hřištích.

5. Pomáhá Vám nějakým způsobem i ministerstvo vnitra ?

V poslední době se to zlepšilo, dostáváme řadu propagačních materiálů a drobných motivujících dárků pro děti. Na velkých akcích, kdy se sejdeme spolu se Záchranou službou a Hasičským záchranným sborem se poté sejdou materiály ze všech odvětví a děti jsou spokojené.

Děkuji za rozhovor.